

DIYALE İLINE BAĞLI HANEKİN İLÇESİ TÜRKMEN HALK KÜLTÜRÜNDE MEMORATLARIN İNCELENMESİ

Necdet Yaşar BAYATLI*

Öz: İslamiyet'e giren Türkler arasında iyelerin yerini cin, şeytan ve olağanüstü varlıklar almıştır. Ancak iyeler hakkında olduğu gibi, cin, şeytan ve olağanüstü varlıklarla yaşananlar hakkında anlatılar da günümüze kadar devam etmiştir. Söz konusu anlatılar, zaten zengin olan Türk halk kültürüne ve sözlü anlatı geleneğine daba bir zenginlik katmıştır.

Halk arasında insanın yanı başında koruyucu ve zarar verebilecek kara iyelerin var olduğuna inanıldığı için memoraların oluşmasına ve ona inandırıcı bir güç katmasına yol açmıştır. Bununla birlikte memoraların konusu, yaşadığımız sosyo-kültürel ve psiko-kültürel çevre ile uyum içerisinde.

Ruhlar, cinler, olağanüstü ve çetin varlıklar, bütün toplumlarda her zaman insanlarda korku duygusunu uyandırmış ve onlara korku dolu anlar yaşatmıştır. İnsaniyetin doğuşundan bu yana söz konusu varlıklar hep korku kaynağı olmuştur. İşte bu varlıklarla ilgili anlatılanlara "memorat" adı verilmektedir. Sözlü anlatı türleri arasında son zamanlarda ortaya çıkan ve diğer türlerden farklı olarak kahramanları günlük hayatta karşılaştığımız, gördüğümüz, konuştuğumuz sıradan insanlar olup olayları günümüzde veya yakın bir zamanda ve bildiğimiz, tanıdığımız, yaşadığımız bir mekânda cereyan eden memortalara, anlatıldığı millet, toplum ve kesimin gelenek-görenekleri, inanç yapısı ve yaşam tarzına ilişkin bilgiler içerdiği için diğer sözlü anlatı türleri gibi bir kültür taşıyıcısı özelliğine sahiptir.

Bu çalışmada Irak Türkmenlerin yaşadığı Diyale ilinin Hanekin ilçesinde Türkmenler arasında memoralar sözlü kaynaklardan derlenmiş, yazıya geçirilmiş, tablil ve tasnif edilmiştir. Yazının hacmini büyütmek için bu çalışmada elli memorat metnine yer verilmiştir. İlerde bu metinler arttırılacak ve çalışma bir kitap haline getirilmeye çalışılacaktır. Memoralar ilçede konuşulan Irak Türkmen Türkçesi ile derlenmiş ve tarafımızca Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Irak Türkmenlerinin memortaları ile ilgili daba önce herhangi bir bilimsel çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, ilk bilimsel çalışma olup ileride yapılacak çalışmalara bir yol göstericilik niteliğini taşımaktadır.

Anabtar Kelimler: Irak Türkmenleri, Irak Türkmen Halk Kültürü, Memorat, Türkmen Folkloru

Study Of "Memorat" In The Folk Culture Of Kbanaqin Diyla Province - Iraq.

Abstract: Jinns and devils replaced the souls which were called "iye" after Turkish people embraced Islam. The common tales and stories among people about devils, jinns and supernatural creatures have continued between Turkish people also after believing in Islam. These tales contribute in the enrichment of Turkish folk culture.

According to the prevailing opinion among people; there are supernatural creatures live with women. Some of them are helpful, the others are harmful. This believing led to creating "Memorat" and added great reliability to its contents as well as the issue of "Memorat" is compatible with the social and psychological culture of the formation of societies.

* Doç.Dr., Bağdat Üniversitesi Diller Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Bağdat/IRAK. E-posta: najdatmurad@gmail.com. ORCID ID: 0000-0002-6506-1379

Jinns, souls and supernatural creatures have been a source of fear and panic for people and societies since the first ages of mankind until our present – day. The common tales among people about these matters are called "Memorat"; is a type of oral folk literature but differs from the other types as its characters are people that we meet , see and talk to them in our daily life. Also, its incidents occur up to date. "Memorat" reflects customs, traditions, beliefs and cultures of the societies.

In this paper, many texts of "Memorat" are collected from an oral sources in Khanaqin district – Diyala province - Iraq. Then, we wrote down, analyzed and classified these texts carefully. No more than (50) texts of "Memorat" are discussed in this study. And we will tackle this study widely in the future in order to make it a book. s texts into the modern' We changed the spoken Turkmen accent of Memorat written Turkish language. This study is regarded the first academic study about "Memorat" concerning Iraqi Turkmen in general and Khanaqin Turkmen specifically.

Keywords: *İraqi Turkmen, İraqi Turkmen Folk Culture, Memorat, Turkmen folklore*

Giriş

Yeryüzündeki bütün millet ve topluluklar, köken ve ırkları ne olursa olsun, bir dine veya belli bir inanç sistemine sahip olmuşlardır. Türklerin, İslamiyet'e girmeden önce Gök Tanrı İnanç sistemine inandıkları birçok bilimsel araştırmada tespit edilmiştir. Gök Tanrı dinî-mitolojik sistemi, cihan devleti kuran, İslam'a kadarki bütün Türklerde resmî din olarak mevcut olmuştur (Bayat 2007: 215). Gök Tanrı inanç sisteminde iyelerin bulunduğu çeşitli kaynaklarda zikredilmiştir. Söz konusu iyeler koruyucu/yardımcı ve kötülük yapan iyeler olmak üzere iki gruba ayrılır ve Türk mitolojisinin temelini teşkil ederler.

İslamiyet'e giren Türkler arasında iyelerin yerini cin, şeytan ve olağanüstü varlıklar almıştır. Ancak iyeler hakkında olduğu gibi, cin, şeytan ve olağanüstü varlıklarla yaşananlar hakkında anlatılar da günümüze kadar devam etmiştir. Söz konusu anlatılar, zaten zengin olan Türk halk kültürüne ve sözlü anlatı geleneğine daha bir zenginlik katmıştır.

Ruhlar, cinler, olağanüstü ve çetin varlıklar, bütün toplumlarda her zaman insanlarda korku duygusunu uyandırmış ve onlara korku dolu anlar yaşatmıştır. İnsaniyetin doğuşundan bu yana söz konusu varlıklar hep korku kaynağı olmuştur. İşte bu varlıklarla ilgili anlatılanlara "memorat" adı verilmektedir.

Sözlü anlatı türleri arasında son zamanlarda ortaya çıkan ve diğer türlerden farklı olarak kahramanları günlük hayatta karşılaştığımız, gördüğümüz, konuştuğumuz sıradan insanlar olup olayları günümüzde veya yakın bir zamanda ve bildiğimiz, tanıdığımız, yaşadığımız bir mekânda cereyan eden memortalar, anlatıldığı millet, toplum ve kesimin gelenek-görenekleri, inanç yapısı ve yaşam tarzına ilişkin bilgiler içerdiği için diğer sözlü anlatı türleri gibi bir kültür taşıyıcısı özelliğine sahiptir.

Toplum içinde hemen herkes tarafından tecrübe edilen olağanüstü olaylar olması ve insanların bu tür sıra dışı olaylara gösterdiği ilgi sebebiyle sözlü kültür ortamında geniş bir icra alanı bulunan memoratların kesin hatlarla belirlenmiş bir formu olmadığı gibi anlatıcısı, dinleyicisi, icra ortamı ve mekânı da farklılık gösterir (Aslan-Türksever 2014: 45).

Memoratlar, tabiatüstü bir tecrübeyi yaşayan insanın anlattığı hikâyedir. Tabiatüstü ile kastedilen öncelikle "öteki dünya" ve farklı bir boyutta olmanın yanı sıra, "insanlarla beraber aynı mekânları paylaşan, cin, peri, şeytan, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan" varlıklarla

"görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla" kurulan bir iletişimdir (Çobanoğlu 2003: 21).

Memoraların özel bir anlatıcısı, yaşayan belirli bir kitlesi yoktur. Yediden yetmişe, okuma yazma bilmeyenden üniversite mezununa kadar her cinsten, her meslekten, bizzat yaşayan veya yaşayandan dinleyerek anlatan bir anlatıcı kitlesi vardır (Yeloğlu 2009: v).

Memoraların teşekkülünde insanoğlunun içinde bulunduğu psikolojik durum oldukça önemli bir yer tutar. İnsanların günlük hayatta şahsî, ailevî ve toplumsal alanlarda yaşadığı ve etkilendiği önemli olaylar, önemsenmeyen ancak kısa süreli belleğe kaydedilerek bilinçaltına atılan geçici durumlar, uyku ile uyanıklık arası psikolojik bir sarsıntı sonucu ortaya çıkarak memoratların teşekkülüne zemin hazırlayabilmektedir (Aslan-Türksever 2014: 46).

Az da olsa memoratlarda mitolojik unsurların etkisi hissedilebilir. Söz konusu etkinin diğer sözlü anlatı türlerine göre az olmasının nedeni memoratların günümüzde yani teknolojinin geliştiği bir çağda teşekkül edilmesine bağlanabilir.

İnsan zihninin geçirmiş olduğu tekâmül sürecini esas alan Şeref Boyraz, sözlü anlatıların ortaya çıkış sırasını "mit→ efsane→ masal→ destan→menkabe→ halk hikâyesi→ memorat" olarak belirlemiş ve şunu ifade etmiştir: "Bilindiği üzere insan zihni olay, olgu ve varlıkları algılayıp anlamada genelden özele, basitten karmaşığa, daha büyük ve çok olandan küçük ve az olana doğru bir gelişim süreci izlemektedir." (Boyraz 2008: 110).

Mitolojik temelinden veya ritüel dayanağından kopmuş gibi görünen memoratlar, aslında gelenekten ve doğa ile iç içe olan yaşantıdan uzakta değildir. Nitekim memoratları anlatan şahıs, geleneksel kalıpları genetik hafızasında taşıdığından anlattıkları, bağımsız olarak anlatılan diğer mamoratlarla çok büyük ölçüde benzerlik gösterir (Yeloğlu 2009: 33).

Memoraların sözlü kültür nesir türleri içinde motif ve kahraman özelliklerinin ötesinde yapı ve işlev olarak benzeştiği, pek çok bakımdan örtüştüğü tek tür efsanelerdir. Bu yakınlık dolayısıyla çoğu zaman birlikte ve efsane başlığı altında ele alınmış ve birçok araştırmacı tarafından ele alınmaya devam etmektedir (Çobanoğlu 2003: 25). Ancak Memoratların efsanelerden bazı farkları vardır ki, bunların başında efsanenin bitkin bir metin olması ve varlığına inanılan efsanevi şahsiyetlerin etrafında oluşmasıdır. Oysa memoratlar sanat kaygısından uzak varlıkları tespit edilemeyecek ancak yanı başımızda olduğuna inanılan manevi dünyanın varlıklarıdır (Yeloğlu 2009: 31) Bununla birlikte konusu ne kadar tabiatüstü olursa olsun, hiçbir efsane anlatımında efsaneyi nakleden olayın bizzat başından geçtiğini veya naklettiği olayı gördüğünü yahut söz konusu olayı yaşayan kişinin ağzından dinlediğini söylemez, söyleyemez. Söylediği veya söyleyebildiği durumdaysa anlatılmış olan anlatı bir "efsane" (legend) değil, bir memorattır. Bu temel ölçüte göre memoratlarla efsaneler iki farklı türdür. Bu iki türün "tabiatüstü tecrübeye karşı" buldukları konum ve işleyişlerindeki farklılık, S. Kvideland tarafından hazırlanan Scandinavian Folk Belief and Legend başlıklı çalışmada "Bu nedenle memoratlar ve efsaneler olağanüstü tecrübeye karşı iki farklı duruş ve düşünüşü ifade etmektedirler." şeklinde ifade edilmiştir (Çetinkaya 2013: 9).

Halk arasında insanın yanı başında koruyucu ve zarar verebilecek kara iyelerin var olmasına inanıldığı için memoratların oluşmasına ve ona inandırıcı bir güç

katmasına yol açmıştır. Bununla birlikte memoraatların konusu, yaşadığımız sosyo-kültürel ve psiko-kültürel çevre ile uyum içersindedir.

İşlevsel özelliklerine baktığımızda memoraatların topluma ait sosyal değerlere dikkat çekerek onları kuvvetlendirip doğruladığını söyleyebiliriz. Bu anlamda memoraatlar, toplumun sosyo-kültürel yapısını oluşturan milli, İslamî, insanî ve ahlakî pek çok değerın toplum tarafından yaşatılmasında oldukça önemli bir işleve sahiptir (Aslan-Türksever 2014: 46).

Memoraatlar iki cümle ile ifade edilebileceği gibi sayfalarca uzunlukta da olabilir. “Tıpkı efsaneler gibi memoraatlar da yer alıp malzemesini oluşturdukları konuşma biçimine göre şekillenirler (Kızıloğlu 2013: 16).

Memoraatlar bir bakıma teknolojinin geliştiği ve dünyanın globalleştiği bir zamanda insanın teknolojiden ve yapay anlatımlardan uzak; doğal, aksiyon, korku ve heyecanlı sözlü anlatıma (tahkiyeye) olan ihtiyacından meydana geldiği de söylenebilir.

Memoraatlarda korku unsuru teşkil eden varlıkların çoğu, bizleri korkutmak için çocukluk çağımızda büyüklerimiz tarafından sürekli onlardan söz edilmiştir. Dolayısıyla söz konusu varlıklar bilinçaltımızda zaten yaşamaktadırlar.

Memoraatların cereyan ettiği mekânlar da yine bilinçaltımızda korku dolu, çetin ve kuytu mekânlardır. Aynı husus zaman için de geçerli olduğu söylenebilir. Memoraatın yaşandığı zaman, insanın yalnız kaldığı, karanlık, güneşin battığı zamanlardır.

Sözlü anlatım türleri arasında en son ortaya çıkan memoraatlar, üretildikleri toplumun inanç dünyası, yaşam tarzı, gelenek-görenekleri ve sosyo-kültürel ile psiko-kültürel yapısı hakkında oldukça değerli bilgiler taşımaktadırlar.

Günümüze kadar Özkul Çobanoğlu (Çobanoğlu 2003), Fuzuli Bayat (Bayat 2004), Nemika Yeloğlu (Yeloğlu 2009) ve Fatih Çetinkaya (Çetinkaya 2013) tarafından hazırlanan kapsamlı çalışmalar başta olmak üzere, Türk halk kültüründe memoraatlar konusu üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ancak Irak Türkmenleri arasında anlatılan memoraatlarla ilgili günümüze kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada Türklerin Irak'taki uzantısını teşkil eden Türkmenlerin yaşadığı Diyale ilinin Hanekin (Başkent Bağdat'ın 184 km kuzey doğusunda yer alan bir Türkmen ilçesidir.) ilçesinde Türkmenler arasında memoraatlar sözlü kaynaklardan derlenmiş, yazıya geçirilmiş; tahlil ve tasnif edilmiştir. Yazının hacmini büyütmemek için bu çalışmada elli memoraat metnine yer verilmiştir. İleride bu metinler artırılacak ve çalışma bir kitap haline getirilmeye çalışılacaktır. Memoraatlar, ilçede konuşulan Irak Türkmen Türkçesi ile derlenmiş ve tarafımızdan Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

İnceleme

Hanekin Türkmenleri arasında Tespit Edilen Memoraatların Şekil ve Muhteva Yapısı ve Tasnifi

Irak Türkmenleri arasında tespit edilen Memoraatların şekil ve muhteva özelliklerine gelince Türk dünyasının birçok yerinde tespit edilen memoraat metinleri ile benzerlik göstermekle birlikte içinde Türkmenlerin yaşadığı sosyo-kültürel, psiko-kültürel çevrenin etkisi de bulunmaktadır. Bununla birlikte yöredeki

Türkmenlerin gelenek-görenek izleri de memorat metinlerine yansdığı görülmektedir.

Irak'ın başkenti Bağdat'ın 184 km kuzey doğusunda yer alan ve Diyale iline bağlı olan Hanekin ilçesinde (İlçe hakkında ayrıntılı bilgiler için bk. Bayatlı 2011: 251-255) yaşayan Türkmenlerden derlenen memorat metinleri tarafımızca orada konuşulan Türkçe ile derlenmiş; ancak burada çalışmanın hacmini artırmamak amacı ile metinlerin orijinalliğini ve anlatım üslubunu koruyarak Türkiye Türkçesine aktarmak suretiyle verilmiştir.

Gelenek-görenek ve kültür kavramları doğrultusunda toplumun malı sayılan sözlü ürünlere Türkler yaşadıkları her coğrafya ve çağda Türklük damgasını vurmuş ve izlerini yansıtmışlardır.

Geçen yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanlı devletinin bir parçası olan Irak coğrafyasında yer alan Diyale iline bağlı Hanekin ilçesinde yaşayan Türkmenler arasında farklı sözlü kaynaklardan derlenen memortaların şekil özellikleri şu şekilde sırlanabilir:

1. Memoratların bir kısmı birkaç satırdan oluşan bir paragraftan oluştuğu gibi bazı memoratlar birkaç paragraftan oluşur.

2. Memoratların tamamı nesir şeklinde olup hiçbirinde nazma yer verilmemektedir.

3. Masal, halk hikâyesinde yer alan kalıp ve klişe sözler memorat metinlerinde bulunmamaktadır.

4. Memoratlarda başlangıç ve bitiş formülleri yer almamaktadır.

Hanekin Türkmenleri arasında tespit edilen memorat metinlerinin muhteva özellikleri ise şu şekilde sırlanabilir.

1. Memorat metinlerinde İslamiyet öncesi ve sonrası dinî özellikler yer almaktadır.

2. Yöreden derlenen memoratlar, Türk dünyası coğrafyasının muhtelif yerlerinden derlenen memoratlarla ana hat itibarı ile benzerlik arz etmektedir. Örneğin pazar/çarşı hamamı ile ilgili yörede anlatılan memoratların benzeri Çobanoğlu'nun çalışmasında yer alan metinlerle (Çobanoğlu 2004: 58) ana hatlarıyla benzerlik arz etmektedir.

3. Türk dünyasının muhtelif yerlerinde cin, peri, ferîştah, alkarısı gibi olağanüstü varlıkların kahraman olduğu memorat metinlerinin benzerleri, yöreden derlenen metinlerde açık bir şekilde görülmektedir (bk. Çobanoğlu 2004: 124-131).

4. Harabe, çarşı/pazar hamamı, kuytu/tenha, mezarlık gibi insanda korku yaratan yerler Türk dünyasının muhtelif yerlerinden memorat metinlerinin cereyan ettiği ve yaşandığı mekânları temsil ettiği gibi, yöreden derlenen metinlerde de aynı işlevi üstlendiği gözlemlenmiştir.

5. İçinde gelenek- görenek, inanç, sosyo-kültürel değerleri barındıran memoratların toplum için sosyal ve ahlaki açıdan bir yönlendiricilik işlevi üstlendiği, yöreden derlenen memorat metinlerinde de görülebilmektedir.

6. Irak Türkmenlerinin çok önemli bir yerleşim birimi olan Hanekin ilçesinde akmakta olan Nehavent Çayı başta olmak üzere bağ, mezarlık ve diğer çevre yapıları memorat metinlerine oldukça etkili bir şekilde yansımaktadır

7. Metinlerde yer alan, cami, Hızır, evliya yatırları, mezarlık vb. gibi motif ve unsurlar, yörede yaşayan Türkmenlerin tutuculuğu ve muhafazakâr yapısını yansıtmakta ve memoraatların anlatımını, yapısını ve tasarımını etkilemektedir.

8. Yörede yaşayan Türkmenlerin büyük oranda öğretmen, mühendis, memur ve okuryazar olmalarına rağmen bunun memoraat metinlerinin inandırıcılık gücünü etkilemediği görülmüştür.

Özkul Çobanoğlu tarafından yapılan tematik tasnif esas alınıp bazı başlıklar ilave edilerek yöreden derlenen 50 memoraat metni şu şekilde tasnif edilmiştir:

1. Cinler ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar (2, 6, 7, 8, 9, 11, 14, 26, 27, 49)

2. Alkarısı ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar (13)

3. Ağırılık basan ve çeşitli olağanüstü varlıklarla kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar (44)

4. Hızır, aksakallı ve yaşlı ninelerle kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar (1, 19)

5. Yatırlar, evliyalar ve şehitlerle kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar (5, 24, 25, 38)

6. Rüya görme yolu ile kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar (3)

7. Ölülerle kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar (28, 32, 33, 37, 41, 43, 46, 48, 50)

8. Tam tanınmayan olağanüstü bir varlık veya güçle kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar (4, 5, 10, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 39, 40, 42, 45)

9. Mezar ve mezarlıklarla ilgili yaşanan olaylar (12, 22, 47)

Memoraat Metinleri

1. 1962'de yeni evlenmişim. Ama bir yıl geçmesine rağmen çocuğum olmamıştır. Bu durumuma çok üzülüyordum. Bir gün annem ve kız kardeşlerimle birlikte çayın kenarına topluca gittik ve piknik yaptık. Bir anda yalnız kalmışım. O sırada bana nur yüzlü bir kadın yanaştı ve "Kızım neyin var? Efkârlı görünüyorsun?" diye sordu. Ben de ona "Evlenele bir yıl oldu, ama henüz hamile kalmadım" dedim. O da bana "Üzülme kızım, yakında hamile kalacak ve güzel bir kızın olacak; ama aralarında bir tek Fatma genç yaşta bir kaza geçirecek, o kazadan kurtulursa uzun yaşayacaktır." dedi. Ben de kadına para vermek için annemi çağırınca o ortadan kaybolmuştur. Olup bitenleri anneme ve kız kardeşlerime anlattım. Ama onlar "Bizim güzümüz hep üzerindeydi, yanında herhangi bir kadını görmedik. Sen sayıklıyorsun herhalde." dediler. Kısa bir süre sonra hamile kaldım ve doğurduğum kızıma Fatma adını verdim. Fatma üniversiteyi kazanınca Bağdat'a gitti. Bir gün Fatma'nın Hanekin'e dönünce bindiği arabanın kaza yapması sonucunda yaralandığını bana söylediler. Ben de Hz. Fatma'ya dua ettim, yalvardım ve onun hayrına bir kurban nezir ettim. Allah'ım da bana Fatma'yı bağışladı. Şimdi Fatma'nın 3 erkek çocuğu var. O olaydan sonra hamile kalmadan önce yaşlı kadının bana anlattıklarını hatırlamışım ve çok korkmuşum (Kk1).

2. 1976 yılında yeni evlenmişim. Eşimle birlikte küçük ama eski binalı bir evde oturuyorduk. Eşim içki içiyor ve gecenin geç saatlerine kadar beni evde yalnız bırakıyordu. Ben de çok korkuyordum. Günlerden bir gün bana beyaz bir gölge göründü ve "Ben bu evin

koruyucusuyum, benim bir eşim ve iki çocuğum var. Korkma bizden, biz seni koruyoruz." dedi. Ben de ilk önce korktum, ama daha sonra cesaretimi topladım ve onunla konuşmak istedim. Ama ben cesaretimi toplayınca o gölge ortadan kaybolmuştur. Birkaç gün sonra yine yalnızken gölge bana göründü ve ben de ona eşini ve çocuklarının nasıl olduklarını ve onları görmek istediğimi söyledim. O "Onları sana gösterirsem korkup kendinden geçebilirsin." dedi. Benim ısrarım üzerine kapının arkasını araladı ve eşi ve iki çocuğunu bana gösterdi. Onları görünce korkumdan hemen bayıldım. Bir saat sonra eşim eve dönünce beni ayılttı. O evde 20 yıldan fazla kalmamıza rağmen o gölge varlık bir daha bana görünmedi. Rüyamda sadece onun sesini duyuyorum ve onunla konuşuyordum (Kk2).

3. 35 yaşında olan öğretmen Ş. A. hamile olup karnındaki bebeğin kız olduğunu ultrason aracılığı ile öğrenince doğuma yakın rüyasına yaşlı bir kadın görünür ve ertesi gün düşük yapıp karnındaki bebek ölür. Kadın öğretmen olayı şu şekilde anlatır: Evlenmeden iki yıl önce elbise diktirmek üzere bir parça kumaş aldım. Kumaşı aldığım gün halam vefat etti. Vefat eden halamın cesedini ben yıkadım ve kendi evimize geri dönünce yıkanmadan aldığım kumaşın bana yakışıp yakışmadığını denemek üzere üzerime koydum. İki yıl sonra evlenince halamın vefatından önce aldığım kumaşı diktirip giydim. Evlendikten üç ay sonra ikiz kız bebeğe hamile kaldım. Rüyama annemin kılığında girmiş bir yaşlı kadın geldi, dolaptaki kumaşı çıkarıp üzerine koyarak kendisine yakışıp yakışmadığını bana sordu. Ben de ona "Bu kumaş senin değil, benimdir" dedikten sonra bana "Hayır bu kumaş benimdir." deyip kaybolur. Ertesi gün doktora gidince ikiz çocuklarım karnında öldüğü bilgisini aldım. Bir süre sonra yine hamile kaldım, yine o kadın rüyama girdi ve "O kumaşı dolaptan çıkarıp bir leğende yıkamaya başladı. Ben de ona "Bu kumaşla sen neden uğraşıyorsun? diye sordum. O da hemen kayboldu. Ertesi gün yine doktora gittim ve karnındaki kız olan bebeğin sudan boğulduğunu öğrendim. Bir süre sonra yine hamile kaldım. Yine karnındaki bebeğin cinsiyeti kız olduğunu öğrenince kadın rüyama girdi ve aynı kumaştan diktirdiğim elbiseyi giyip etrafımda gezmeye başladıktan bir süre sonra kayboldu. Ertesi gün doktora gidince karnındaki çocuğun öldüğünü söyledi. Başımdan geleni yaşlı komşumuza anlattım o da bana "Hayatın boyunca bir daha geçmeyeceğin bir sokağa gir ve arkana bakmadan o kumaşı at." dedi. Ben de yaşlı kadının söylediğini yaptım ve bir sokağa girdim ve arkama bakmadan o kumaştan diktirdiğim elbiseyi attım. Bir süre sonra karnım oldu ve normal doğum yaptım. Şimdi de hamdolsun üç oğlum var (Kk3).

4. Mahallemizde dinine çok bağlı olan ve namazın vaktini hiç kaçırmayan Hacı Abbas, mahallenin sonunda yer alan harabenin yanındaki evde yaşlı karısı ile birlikte yaşıyordu. Harbeden gecenin geç saatlerinde ve yazın öğlen saatlerinde garip garip sesler çıkıyordu. Mahalle sakinleri o harabeye yaklaşmaktan korkuyordu. Bir gün Hacı Abbas Ramazan ayında sahurunu yaptıktan sonra namazını kılmaya başlar. Tam secdeye başlarken hayatını kaybeder. Bunun üzerine karısı komşulara seslenir ve onlar geldiklerinde Hacı Abbas'ın boynunda sıkma izini görürler. Hacı Abbas'ın cesedini gören hoca izin insanlara ait olmadığını, cinlere ait olduğunu söyler (Kk4).

5. Bizim mahallede hiç namaz kılmayan, sürekli içki içip sarhoş ve dinden uzak olan bir adam vardı. Mahallede ona kimse kız vermezdi. Bu yüzden bekâr bekâr beş vakit namazını kaçırmayan yaşlı annesi ile yaşıyordu. Annesi ile sürekli kavga edip duruyordu. Bir gün sarhoşken gecenin geç saatinde annesi ile kavga eder. Annesi ona çok sinirlenir ve beddua eder. Bir süre sonra sarhoş sarhoş yatıp uyuyan gence beyaz bir varlık görünür ve yüzüne bir tokat atar. Bunun üzerine ayyaş oğlanın ağzı eğrilir. Memleketteki bütün doktorlara ve hocalara gitse de iyileşmez. Bunun üzerine Ayyaş oğlan namaz kılmaya, kuran okumaya; oruç

tutmaya ve bir dükkân kiralayıp manavcılık yapmaya başlar. Aradan beş yıla yakın bir süre geçtikten sonra öksüz bir kızla evlenir ve çocuk sahibi olur. Daha sonra hacca gidip hacı da olur. Ancak onu çok seven mahalle halkı o ölene kadar ona rakı içen ..... adı ile çağırırlardı (Kk5).

6. Yeni evlenen bizim "...." tek başına kocası ile büyük bir evde yaşar. Kocasını kahve sahibi olduğu için gecenin geç saatlerinde eve dönerdi. Zamanının çoğu evde yalnız geçiren "...." bir müddet sonra hamile kalır. Hamile olduğunu öğrendikten birkaç gün sonra yazın öğlen saatlerinde evde yalnızken gözüne beyaz entari giymiş hamile bir kadın görünür ve ona "Korkma ben ve kocam bu evi kötü cinlerden koruyoruz, sen bize kötülük yapmadığın müddetçe biz de sana kötülük yapmayız." der. Beyaz giyen ve hamile olan cinin yüzü korkunç olmadığı için bizim "..." ondan korkmaz ve başından geçenleri kimseye anlatmaz. Hamilelik süresi boyunca hamile cin ona birkaç sefer görünür ve arkadaşı olur. Doğumu annesinin evinde gerçekleştiren bizim "..." evine bebeği ile dönünce arkadaşı olan hamile cin ona görünür, tebrik eder, onun da bir kız çocuğu olduğunu ve eşinin iş icabı başka bir yere göç edeceklerini söyleyerek ortadan kaybolur ve bir daha görünmez (Kk6).

7. Bizim Aysel anlattı. Komşusu bir gün sabah namazını kılmak için annesi biraz erken kalkmış. Mahalleye bakan mutfak penceresinin açık olduğunu görünce onu kapatmak isterken mahallede siyah aba giymiş yedi kadının art arda evlerine doğru yürüdüklerini görmüş. Biraz telaşlanmış ve hemen kocasını uyandırmış. Kocasını ile birlikte evin kapısını açmışlar, ama kimseyi görmemişler. Kocasını tekrar yatağına girmiş. Kadın namaz kılmaya başlamış, secdede yine yedi abalı kadının gölgesi evin duvarında görünce hemen bayılmış. Sabah işine gitmek için kalkan koca karısının seccade üzerinde bayıldığını görmüş ve hemen yüzüne su serpererek onu uyandırmış. Kadın kocasına gördüklerini anlatmış ve daha sonra birlikte cami hocasına gitmiş ve olanları anlatmışlar. Bunun üzerine cami hocası kadına bir muska yapmış ve elbisesine takmasını istemiş. Daha sonra kadının gözünde siyah aba giymiş kadınlar görünmemiştir (Kk7).

8. Bizim mahallede harabe bir ev vardı. O evde cinlerin olduğu ve tuhaf seslerin geldiği söyleniyordu. Manav Ali dükkânına sebze ve meyve almak için sabahın erken saatlerinde kalkmış ve mahallede yürürken harabenin yanından geçince kulağına bir çocuk sesi gelmiş, dönmüş bakmış ki harabenin kapısında beyaz giymiş bir çocuk ağlıyor. Ali çocuğun yanına yaklaşıncaya çocuk hemen ortadan kaybolmuştur. Harbede cinlerin olduğunu hatırlayınca hemen koşuvermiş ve oradan uzaklaşmıştır (Kk8).

9. Hurşit Usta sıcak bir yaz mevsiminde Cuma namazından sonra evine bisikletle dönerken mahallenin daraldığı yerde daha önce hiç görmediği üç yaşlı kadının yol ortasında oturduklarını görünce yoluna devam edebilmesi için tatlı bir dille yan çekilmelerini istemiş. Ancak kadınlar hep bir ağızdan "Hayır çekilmeyiz" demişler. Kadınların sesi erkek sesi olduğunu fark eden Hurşit Usta bunların cin olduklarını anlamış ve hemen yüksek sesle "Bismillahirrahmanirrahim" demiş. O anda üç yaşlı kadın ortadan kaybolmuştur (Kk9).

10. Hanekin ilçesinin ortasından geçen Nehavent çayına yaz mevsiminde halk yüzmeye gider. Bir gün bizim Muhannet arkadaşları ile Ağustos ayında öğlen saatlerinde yüzmeye gitmiş. Biraz yüzdükten sonra çayın kenarında oturup getirdikleri karpuzu dilimlemiş ve yemişler. Daha sonra arkadaşlar birbirilerine karpuz kabukları ile kavga oyunu oynamışlar. Herkes kendisine atılacak kabuktan korunmak için bir yana saklanmaya çalışmış. Muhannet de çaya atlamış ve yüzmeye başlamış. Bir anda suyun ortasında kendisine siyah yüzlü bir kişi çıkmış ve ona bir tokat atmış. Muhannet de bağırılmaya başlayınca arkadaşları onu sudan

çıkarmışlar. Ancak Muhannet'in yüzünde bir morluk oluşmuş. Aradan 20 yıl geçmesine rağmen bu morluğun izi günümüzde de yüzünde görülebilir (Kk10).

11. Halil Dayı bir gün sabah namazını kıldıktan sonra başına gitmiş, başın kapısını açıp içeriye girince orada bulunan odada gürültü sesini duymuş. Odaya doğru gitmiş ve pencereden yüzleri örtülmüş birkaç kadınla bir tek gözlü adamın davul zurna çalıp oynadıkları görmüş. Kapıyı tekmeleyip açınca kimseyi görmemiş. Bunun üzerine korkmuş ve bağdan koşarak çıkmıştır (Kk11).

12. Abdurrahman Amca'nın evleri Hamekin'de bulunan Paşaköprü Mezarlığı'na bakıyordu. Ev mezarlığa çok yakındı. Bir gün Abdurrahman Amca işten eve dönünce mezarlık duvarının yanında geçerken anormal bir bağırma sesi duyar. Duvarı geçtikten sonra mezarlığın ana kapısına yaklaşmış ve sesin nereden geldiğini merak edip içeriye girince kendisine 100 veya daha az mesafede bulunan bir mezarın başında iki kadının kefenli ölüyü mezarından çıkarıp kollarından tuttuklarını ve başka bir kadın ölü kadının yüzüne tokat attığını görmüş. Bunun üzerine telaşlanan Abdurrahman Amca Bismillah deyip onlara taş atmaya başlayınca bir anda yok olup ortadan kaybolmuşlar. Onlar kaybolunca Abdurrahman Amca merak edip söz konusu mezarın başına gitmiş ve yeni olan mezarın toprağı üzerinde kocaman ayak izlerinin bulunduğu görmüş. Mezarlıktan ayrılan Abdurrahman Amca ölü kadının akrabalarına gitmiş ve gördüklerini anlatmış. Onalar da mezarın başına gidip kocaman ayak izini görünce hocaya gitmiş ve olanları anlatmışlar. Hoca da kadının hayattayken ne suç işlediğini sormuş. Onlar da konum komşuya borç verdiğini ve borca karşı faiz aldığını anlatınca, Hoca mezarın başına gitmiş, Kuran-ı Kerim okumuş ve onun hayrına Fatıha suresini okuduktan sonra akrabalarından onun ruhu için kurban kesmelerini istemiştir (Kk12).

13. Paşaköprü mahallesinde elli yıllarda doğum yapan kadınların ya kendileri ya da çocukları hemen ölmüş. Bu duruma çok üzülen mahalle sakinleri Molaya/hocaya gitmişler. Hoca mahalledeki bütün evlerden Kuran-ı Kerim okumalarını istemiş. Hocanın eşi bu durumun alkarısı yüzünden yaşadığını ve onlara hamile kadın ve evinde yaşayan herkesin cebinde bir iğne veya çuvaldız taşımalarını söylemiş. Kısa bir süre sonra mahallede bir kadın doğum yaparken eşi ve komşuları teyakkuza geçmiş ve ceplerinde iğne taşımışlar. Kadın doğum yaptıktan sonra gecenin geç saatine kadar yanında annesi ve evlenmemiş kız kardeşi Saadiye bulunuyordu. Herkesin gözü uykuya girdiği bir anda siyah abalı, uzun bacaklı ve dişi ağzından çıkmış korkunç bir kadın odaya pencereden girer ve doğum yapan kadına tam yaklaşınca kardeşi Saadiye onu fark eder ve derhal elinde tuttuğu çuvaldızı kadının beline saplar. Bunun üzerine doğum yapan kadının annesi de uyanır. Alkarısı hem Saadiye'ye hem de annesine yalvarıp serbest bırakılmasını ister. Saadiye ona acıdıysa da annesi onun verdiği zararları hatırlayarak alkarısını kendilerine köle yapar ve yıllarca onu yanlarında çalıştırır. Bu olaydan sonra doğum yapan kadınlara ve doğan bebeklere hiçbir zarar gelmemiş. Yıllar boyunca doğum yapan kadınlar, bebeklerini korumak için bu eve gidip Saadiye'den muska veya bir şeyleri alırlardı. Doksanlı yıllarda Saadiye ve annesi öldükten sonra alkarısı ile ilgili mahallede bir şey anlatılmamış (Kk13).

14. Bizim Mahallede Cemal adında çok yakışıklı bir genç vardı. Bu gence bütün mahalle kızları göz dikmiştir. Yirmi yaşına gelince annesi onu evlendirmek istedi. Ancak Cemal evlenmek istemediğini annesine söylemiş. Cemal yatsı namazından sonra odasına girer ve karanlık odasında yalnız kalır. Babası ve annesi bunu yapmamasını istediye de o bu durumdan hiç vazgeçmemiş. Bir süre sonra Cemal hep dalıyor ve kimseyle konuşmuyordu. Yemeği de azaldı. Bu durumu fark eden babası onu hocaya götürür. Hoca birkaç gün Cemal'in

yanı başında Kuran-ı Kerim okuduktan sonra Cemal'in sarışın bir peri ile evlendiğini ve perinin onu tehdit ettiğini söyler. Bunun üzerine Hanekin'de bulunan İmam Abbas Makamı ve Baba Mahmut Makamı'na götürmesini söyler. Baba da oğlunu 40 gün boyunca İmam Abbas ve Baba Mahmut Makamlarına götür ve orada yatırır. Kısa bir süre sonra Cemal kendine gelir; baba ve annesi onu hemen evlendirirler. Ancak Mahallede onun adı hep Fırışteli Cemal kalır (Kk14).

15. Seksenli yıllarda Hanekin'in Meydan Mahallesi'nde uzun yıllar evli olup büyük bir evde yaşayan bir çiftin hiç çocukları olmuyordu. Aradan 10 yıl geçtikten sonra çiftin çok güzel bir kız çocukları olunca mutluluktan uçmak istediler. O kızdan sonra çiftin hiç çocukları olmadı. Bu yüzden kız şımarık, naz sever ve kendini beğenmiş bir kişiliğe sahip oldu. Çok güzel ve sarışın olan kız ergenlik yaşında her akşam banyoya girer ve saatlerce yıkanıp süslenirdi. Annesi bunu yapmaması için onu uyarırdıysa da sözünü dinletememiş. Bir gün kız banyodan çıktıktan sonra odasına girmiş, kolsuz bir tişörtle mini elbise giymiş, süslenmiş ve yatağına girerek televizyonu seyretmeye başlamış. O sırada elektrik kesilmiş. Kız aniden bağırmağa başlamış ve yatağından fırlayarak annesine doğru koşmuştur. Kızını kucaklayan anne ona neden bağırıldığını ve korktuğunu sormuş. Kız da "Anne beni bir adam öptü ve yanağımı ısırıldı" demiş. Annesi de "Kızım evde benden ve senden başka kimse yok, baban da dışarıda" demiş. Bu sırada elektrikler gelir. Kızın yanağında bir morarma izi olduğunu gören anne şok olur ve çok korkar. Kızının odasına girer ve her yeri arar, ancak kimseyi bulamaz. Kızın yanağında oluşan morarma, hocanın söylediğine göre erkek bir cinin öpme iziymiş. Kızın yüzünde oluşan morarma zamanla azaldıysa da günümüzde de gözle görülebilir. Kız o olaydan sonra şımarıklığından ve nazından vazgeçmiştir. Kız daha sonra mühendislik fakültesine girdi, evlendi ve ikiz erkek çocuğu var. Şimdi de ailesi ile birlikte Erbil'de oturuyorlar (Kk15).

16. Diyar, yazın öğlen saatlerinde Nehavent çayında yüzmek için arkadaşlarını çayın kenarında bekliyordu. O sırada çayın kenarında kudurmuş bir köpek kendisine doğru koşmuş. Diyar, köpeğe bir taş atmasına rağmen köpek ona doğru gelmeye devam etmiş. Bunun üzerine Diyar korkmuş ve koşmaya başlamış. Arkasına dönüp bakmış ki köpek ortadan kaybolmuş ve onun yerinde siyah bir keçi durup uzaktan kendisine dilini çıkarıyormuş. Diyar da durmuş ve biraz nefes almış. Daha sonra koştuğu yoldan geri dönmek için adım atınca keçi ortadan kaybolmuş ve tekrar köpek ortaya çıkmış ve ona doğru koşmuş. Diyar bu sefer telaştan terliğini ayağından çıkarmış ve yalın ayakla ana caddeye kadar ve oradan da arkasına bakmadan evlerine kadar koşmuştur (Kk16).

17. Salah amca bağbancılık yapıyordu. Bir gün bağda abdestini alıp ikinci ezanının okunmasını beklerken gözleri uykuya dalmış. Az sonra oğlu Hamit'in kılığında biri gelmiş ve ona "Baba kalk ezan okundu namazını kıl" der. Salah Amca "Hayır daha okunmadı" demiş. Az sonra yine oğlu Hamit'in kılığına giren ona "Baba kalk ezan okundu namazını kıl" der. Salah amca yine "Daha okunmadı" deyip uyumaya devam etmiş. Biraz sonra yine aynı şeyi duyunca bu sefer Salah Amca sinirlenip yanında bulunan taşla oğluna vurmaya çalışırken yüzüne bir sille indirilir. Bunun üzerine ağzı eğrilir. Birçok doktor ve hocaya gitmesine rağmen ölene dek Salah Amca'nın ağzı eğri kalır (Kk17).

18. Adımı vermek istemediğim çok zengin bir adam vardı. Bu adam babasından kalan mirası hile yaparak erkek ve kız kardeşlerine vermemiş. Kardeşleri her ne kadar uğraşırsa da onlara bir kuruş vermemiş. Çok zengin olmasına rağmen kendi çocuklarından bile para esirgemiş. Bununla birlikte halk arasına da hiç karışmamış ve bir tek yakın arkadaşı bile olmamış. Öldükten sonra çocukları onu gömerken mezarının üzerinde bir oda yapmış ve

mezarlıkta bulunan diğer mezarlardan ayırmışlar. Halkın anlattığına göre mahpushaneye benzeyen mezarın bulunduğu odadan uzun yıllar gece saatlerinde tuhaf tuah sesler duyulmuştur (Kk18).

19. Hanekin'de bulunan Hıdırzinde Makamı'nın bir yanında ırmak akmakta diğer yanında ise mezarlık bulunmaktadır. Halkın çoğu Nevruz ve Bahar mevsiminin hafta sonları o ırmağın yanına gidip piknik yaparlar. Hafta sonu ailesi ile pikniğe giden İmat isimli şahıs, suyun kenarına gidip el yüzünü yıkarken aniden ona ak sakallı beyazlara bürünmüş yüzünden nur saçan bir yaşlı adam görünür. Yaşlı adam İmat'a "Sen iyi bir insansın, haram yemezsin, o zaman neden namazını kılmıyorsun. Şayet namaz kılmaya başlarsan Allah sana bir erkek evlat verecek." deyip aniden kaybolur. Adamın aniden ortaya çıkması ve kaybolması gören İmat titremeye başlar ve baygınlık geçirir. Ailesi onu ayıltır ve doktora götürmek isterler. Ama İmat ayılıp sıcaklıktan baygınlık geçirdiğini ve eve dönmek istediğini söyler. Ertesi gün 4 kız çocuk babası olan İmat namaz kılmaya başlar ve kısa bir süre sonra eşi hamle olup bir erkek çocuğu olur (Kk19).

20. Hanekin'in merkezinde Mustafa Beg Camii bulunmaktadır. Yetmişli yıllarda camiin arkası boş bir alan olduğu için halkın bir kısmı çöpleri cami duvarının arkasına atarmış, bazı sarhoşlar da gecenin geç saatlerinde veya öğlen vaktinde oraya işerlermiş. Bir gün burada adını vermek istemediğim bir ayyaş delikanlı gece sarhoş sarhoş evine dönerken camiin arka duvarına işeyince aniden ona bir tokat atılır. Tokadı yedikten sonra sabaha kadar duvarın dibinde baygınlık geçirir. Sabahın erken saatlerinde oradan geçenler ayyaşın öldüğünü veya öldürüldüğünü sanır ve polise haber verirler. Oraya gelen polis onun ölmediğini ve sadece baygınlık geçirdiğini görüp hastaneye götürürlü. Ayyaş delikanlı tam bir hafta dilden düşer ve konuşamaz. Bir hafta sonra dile gelir ve başından geçenleri ailesine anlatır. Bunun üzerine ailesi camiin arka duvarını temizler. O olaydan sonra ayyaş delikanlı bir daha içkiyi ağzına sürmez (Kk20).

21. Bizim mahallede adını zikretmek istemediğim bir genç kız vardı. Birkaç yıl önce rahmetli oldu. Genç kızın evleri mahallenin sonundaydı. Büyük olan evlerinin avlusunda küçük bir bahçe vardı. Kız bahçeye soğan ekmeye başladı. Mahalledeki yaşlı kadınlar onun evde soğan ekmesinin iyi olmadığını söylese de o kulak vermedi. Soğan ekmesinden bir yıl sonra, annesinin akli dengesi bozulur ve sağır olur. Daha sonra ağabeyi Irak-İran savaşı sırasında şehit düşer. Evleri de tam bir hayalet evine benzemeye başlar. Yaşlı kadınlar ona yine nasihatte bulunurlar. Ancak o "Bu dedikleriniz hurafeden ibarettir" der. Bir gün kız yalnız evde kalırken ona çok korkunç bir kadın görünür ve "Sakın bu soğanları ekmekten vazgeçme, yoksa başına bela açarım" der ve ortadan kaybolur. Bunun üzerine kız korkar ve durumu babasına anlatır. Kısa bir süre sonra babası hacca giderken yolda vefat eder. Diğer kardeşleri evi satıp mirası dağıtmak isterler. O sırada kızın kısmeti gelir ve evlenir. Düğün gününden önce kız küçük bahçede ektiği soğan köklerini koparır ve atar. Düğünden birkaç gün sonra yeni evinde uyurken yine baba evinde gördüğü o korkunç yaşlı kadın kendisine görünür ve ona "Sen benim dediklerimin aksini yaptın ya, ben sana ne yapacağımı iyi bilirim" der ve ortadan kaybolur. Durumu eşine anlatır ancak eşi ona "Boşver bir şey olmaz" der. O kadın ölene kadar hiç iyi günler görmedi. Evlendiği eşinden biri saralı diğeri de deli olan iki erkek çocuğu olduktan sonra eşinden boşanır. Daha sonra ikinci evlilik yapar ve dört çocuğu olur. Çocuklarının biri de yine delirir. Kendisi de kansere yakalanır ve ölür. Allah rahmet eylesin (Kk21).

22. Saddam Hüseyin rejimi döneminde İran'dan Hacca giden hacı adayları İran sınırına çok yakın olan Hanekin ilçesinden geçiyorlardı. 2001 yılında İran'dan Hacca giden Hacı

adayları hacılarını yaptıktan sonra yine Hanekin'e dönüp İran'a giderken aralarında baba ve annesi ile birlikte gelen sekiz yaşında bir hacı çocuk hastalanır ve ilçede hayatını kaybeder. Bunun üzerine Hanekin ilçesinde yer alan Alemdar mezarlığında defnedilir. Halkın anlattığına göre geceler çocuğun mezarında beyaz ışık saçar ve küçük mezarlığı aydınlatır. Hatta anlatıldığına göre çocuk yeni defnedilirken oradan geçenler "Allahü Ekber Lailah illa Allah" seslerini duymuşlar (Kk22).

23. Hatice Teyze'nin başından geçenleri anlatayım: Hatice teyze evlendikten sonra beş altı yıl kayınvalidesi ile aynı evde yaşadı. Daha sonra üç çocuğu oldu ve eşi Hamit ona bir ev kiraladı. Hatice teyze bir gün ocakta yemek pişirirken besmele çekmeden sıcak su dökmüş. Bunun üzerine acıdan bağırarak birinin sesini duymuş. Hemen önüne bir kara gölge çıkmış ve ona "Oğlumun üzerine neden sıcak su döktün?" diye bir ses çıkış. Hatice teyze Bismillah deyince salıncakta uyuyan oğlu Ahmet'in ağlama sesini duymuş. Ona gidince süt hazırlamak üzere oğlu Ahmet'in başının yanında bıraktığı sıcak suyun Ahmet'in üzerine döküldüğünü ve acıdan ağladığını görmüş. Ahmet büyünce de sol elinin üzerinde yanık izleri hiç iyileşmemiştir (Kk23).

24. Hasan, sekiz yıl süren Irak-İran savaşında 19 yaşındayken şehit düşer. Oğlunun şehit olması haberini alan annesi duygularına hâkim olamayıp kendini yakmak ister. Ancak üzerine beyaz petrol döküp kibriti yandırmak istediğinde biri ona görünür ve kibriti üfleyerek söndürür. Şehit annesi, yalnız kaldığında şehit olan oğlu Hasan'ın ona görünüp onunla konuştuğunu ve yardım ettiğini anlatır. Hatta bir seferinde ocakta yemek pişirirken ateş entarisine sıçrar ve yanmak üzereyken Hasan hazır bulunup derhal ateşe bir tas su dökerek söndürdüğünü komşularına anlatmıştır. Yaşlı komşularının anlattığına göre Hasan'ın annesi ölünce onu yıkayan iki kadın, yıkayıp kefenledikten sonra onu tabuta koymaya çalışırken "Bekleyin annemi tabuta ben koyacağım", diye bir sesin geldiğini, cesedin bir tarafı sanki birileri tarafından kaldırıldığını ve tabuta konulduğunu anlattılar (Kk24).

25. Bizim komşumuz Sacide'nin anlattığını sana anlatayım. Kardeşim Macide bir öğlen saatinde evinin salonunda yatıp uzanırken asker oğlu Haydar ona görünür ve "Parmağındaki yüzüğü alıp, anne hakkını helal et, ben artık dönmeyeceğim, ben bir huri ile evlenip bu dünyadan göçeceğim." der ve elini sallayarak gider. Macide derhal "Bismillah" deyip kendine gelir. Az sonra kapı çalınır asker oğlu Haydar'ın şehit olup cenazesini getirdiklerini görür. Tabutu açıp baktığında oğlunun avucu içinde yüzüğünü görmüştür (Kk25).

26. Meydan mahallesinde günümüzde harbe şeklinde yapısı kalan bir erkek hamamı vardı. Orada cinlerin varlığına ilişkin çok söylentiler duydum. Ama hiç bunlara kulak asmamıştım. Altmışlı yılların başında arife günü hamama gittim. Normalde arife gününde hamam çok kalabalık oluyordu. Ben de biraz erken gideyim dedim. Hamama vardığımda hamamcının başka kimse yoktu. Ben de selamımı verdim hamamcı Abbas da selamımı aldı. Havlumun aldım hamama girdiğimde kimse yoktu. Natırları da görmedim. Oturup saçımı yıkayınca gözlerimi kapattım. Gözlerimi açtığımda baktım ki sağ ve sol taraflarımda iki adam oturup yıkıyorlardı. Ben de yalnız yıkanmaktan kurtuldum diye biraz sevindim. Sağ tarafımda yıkanan adam bana anormal bir şekilde elini iki metreden fazla uzatarak "Al şu sabunu dene" deyince korkmaktan hemen yerimden fırladım ve hamamdan kaçmaya çalışırken sol tarımdaki adam "Korkma şaka yaptı" dedi ve elini yine iki metreden fazla uzatarak lif verdi ve "Sen bu lifi de dene" deyince yalın ayakla hamamdan çıktım. Hamamcı Abbas'ı görünce içim biraz rahatladı. Ona başımdan geçenleri anlattım. Abbas biraz gülümsedi ve dört metreden fazla uzakta olan kapıya kadar elini uzattı ve "Ellerini şu kadar mı uzattılar?" diye karşılık verince ben de hamamdan kaçtım ve üzerimde aldığım havlunun

düşüğünün farkına varmadan eve kadar koştum ve kapımızı kırarcasına vurdum. Eşim kapıyı açınca benim çıplak olduğumu gördü. Biraz nefes alıp üzerimde battaniye örtükten ve bir bardak suç içtikten sonra başımdan geçenleri ona anlattım. Daha sonra biraz uyudum. Sabah saat on civarında hamama gittiğimde oranın çok kalabalık olduğunu ve hamamcı Abbas'ın çay içtiğini gördüm. Onu bir kenara çekip başımdan geçenleri anlatınca bana güldü ve "Sen sayıklamışsın, öyle bir şey yok, Ben zaten bu gün uyuya kaldığım için hamamı saat yedi buçuktan sonra ancak açabildim" dedi. Ben de orada bıraktığım elbisenin aynı yerde olduğunu görünce aldım ve ondan sonra hiç pazar hamamına gitmedim (Kk26).

27. Amine abla, pazar hamamının kadın bölümünün sorumlusu/sahibi idi. Onun yanında Gürcü ve Feride isimli iki kadın natırlık yapıyorlardı. Gürcü ara sıra teleklik de yapıyordu. Bir kış sabahında Amine abla ile Feride hamamı birlikte açtılar ve hamamın sopasını yaktdılar. Az sonra Feride hamama girip temizlik yapmaya başlayınca Gürcü'nün uzandığını ve iki kadın tarafından yıkatıldığını görünce ona hamama nasıl, ne zaman ve bu iki kadının kim olduklarını sorar. Amine ilk önce ona dönüp bakmaz. Ama Feride soruyu tekrarlayınca Amine bir tas su doldurup onun yüzüne döker. Diğer iki kadın da çıplak bir vaziyette Feride'ye doğu telaşlı bir şekilde ilerlemek isteyince Feride korkar ve hemen hamamdan dışarı doğru koşar. Feride'nin dışarıya doğru koştuğunu gören Amine Abla ona nedenini sorar. Feride nefes almakta zorlanıp tam başımdan geçenleri anlatmaya başlayacaktı ki hamamın ana kapısından Gürcü'nün girdiğini görür. Selam verdikten sonra uyuya kalıp geç geldiği için Amine Abla'dan özür diler. Bunu gören Feride şaşırır ve onlara başından geçenleri anlatırsa da onlar güler ve onun sayıkladığını söylerler (Kk27).

28. Kızım Bakuba'da üniversitedeyken yurttaki kalıyordu. Anlattığına göre bina yurda dönüştürülmeden önce kadın cezaeviydi. Bu yüzden ara sıra koridordan garip garip bağırma sesleri geldiğini anlatıyordu. Bir gün Nevruz münasebetiyle resmi tatil oldu. Ancak Nevruz tatilinden sonraki gün sınavları olduğu için kendisi ile birlikte üç kız öğrenci evlerine dönmeye ve yurttaki kalıp çalışmaya karar verirler. Ertesi günün akşam saatlerinde buldukları odanın kapısı çalınır. Kapıyı açınca kimseyi bulmazlar. İçlerinde korku düşer. Az sonra yine kapı çalınır. Kapıyı açmadan önce "Kimdir o?" diye sormalarına rağmen cevap almazlar. Az sonra kapı yine çalınır ve bu sefer kızlar hep birlikte kapıyı açalım derler. Kapıyı açınca yine kimsenin bulunmadığını görürler. Kızlar iyice korkar ve odada bulunan bir ranzayı kapının arkasına koyarlar. Kapı sabaha kadar on defadan fazla çalınır. Gece saatlerinde koridorda işkenceden bağırarak kadın sesleri kesilmez. Aynı zamanda koridorda bulunan oaktan da kap ve tabak sesleri gelir. Koridorda bulunan çöp sepetlerinin sürüklenme ve devirme sesleri gelir. Kızlar sabaha kadar odadan çıkmaz ve ayetler okurlar. Ertesi günün sabahında kapıları çalınca kim olduğunu sorunca "Benim Nahide Hanım, yurt sorumlusuyum" cevabını alırlar. Bunun üzerine korkuya korkuya kapıyı açtıklarında daha önce hiç görmedikleri makul bir hanım efendiyi görürler. Bunun üzerine ona sarılıp ağlamaya başlar ve sabaha kadar başlarından geçenleri anlatırlar. Nahide Hanım da onları teselli eder ve elbiselerini değiştirip kendisi ile birlikte aşağıda kahvaltı yapmalarını ister. Kızlar elbiselerini değiştirdikten sonra aşağıya iner ve yemek odasındaki masanın üzerinde kahvaltı ve beş bardak çayının bulunduğunu görürler. Kızlar masaya oturunca Nahide Hanım onlara "Ben banyomu yapıp geleceğim, siz yemeye başlayın lütfen" der. Kızlar yemeye başlar. Doyuncaya kadar yiyip bitirdikten sonra Nahide Hanım'dan ses gelmez. Bu sırada her gün mesaiye gelen yurt memurları gelir. Onları görünce Nahide Hanımı beklediklerini söylerler. Memurlar da öyle bir kadını tanımadıklarını ve yurt sorumlusunun kadın değil, Mutaz isimli bir beyefendinin olduğunu söylerler. Memurlar güvenlik personellerini çağırıp arama yapmalarını isterler.

Ancak güvenlikçiler kimseyi bulmazlar. Araştırma ve soruşturmadan sonra yurdun cezaevi olduğu dönemde Nahide'nin suçsuz olmasına rağmen eşini öldürmekle suçlanıp idam edildikten sonra suçsuz olduğu bilgisine ulaşıldığı tespit edilmiştir. Bunun üzerine kızım dâhil her dört kız yurttan ayrılır ve bir daha o yurda dönmezler (Kk28).

29. Seksenli yılların başında akşam ezanından önce ağabeyimle birlikte evimizin önünü hortumla suluyorduk. Evimizin karşısında terk edilmiş bir haraba vardı. Karanlık çökünce harabeden korkuyorduk. O akşam da harbenin önünde dört veya beş yavrusu ile birlikte siyah bir kedi uzanıyordu. Biz de onların üzerine su döktük. Siyah kedi yetişkin bir insandan çıkan bir sesle bize bağırdı ve üzerimize yürüdü. Biz de hortumu elimizden attık ve evimize doğru koştuk. Ağabeyim o sırada ayakları hortuma takıldı ve yere düştü. Kedi de onun sırtına bindi ve yine yüksek bir sesle bağırarak onun sırtını tırnakladı. Ben kediye baktığımda kedinin gözleri kıpkırmızıydı. Ağabeyim çok ağlamıştı. Babamlar onu hastaneye götürdü ve pansuman yaptırıldılar. O olaydan sonra annem bir kuzu kestirmiştir. Ama o kediyi bir daha hiç görmedik (Kk29).

30. Çaycı İsmail Hanekin otogarında çaycılık yapıyordu. Bir öğlen saatinde motosikletine binip evine gitmiş. Mahallenin başında beyaz bir keçi yavrusunu görmüş. Bisikletten inip keçiyi okşamış ve kucaklamıştır. Etrafına bakmış kimseyi görmemiş. Keçiyi kucağına koymuş ve bisikletine binip hareket etmiş. Kısa bir mesafe yürüdüktan sonra keçi "Beni nereye götürüyorsun İsmail" diye konuşmaya başlamış. Bunun üzerine İsmail şok olmuş ve hemen bisikleti durdurmuş. Keçi de kucağından atlamış, ona zort¹ çekmiş ve gözünden kaybolmuştur (Kk30).

31. Hanekin'in merkezinden çaya giden bir bağ yolu var. Bu yola Küçebağ denir. Amcam oğlu lisenin son sınıf final sınavları için gayet sakin olan bu yere gider ve arkadaşları ile birlikte ders çalışıyorlardı. Bir gün matematik sınavı için çok çalışmış yüksek sesle üç arkadaş birbirlerine soru sormuşlar. Akşam ezanı okununca evlerine dönmek için yürümeye başlamışlar. Küçebağ yolunda yürürken arkalarından çok uzun boylu abalı bir kadın onlara seslenmiş "Ulan beni de götürün, buralarda yalnız bırakmayın" demiş. Üç arkadaş arkalarına dönüp bakınca, çok korkunç ve ayakları terse dönmüş bir kadının olduğunu görmüşler. Üçü de birlikte evlerine dönünceye kadar arkalarına bakmadan koşmuş ve bir daha orya gidip çalışmamışlar (Kk31).

32. Eyat adında ağabeyimin bir arkadaşı vardı. O yaz mevsiminde öğlen saatlerinde hep ağabeyimin yanına gelip diğer arkadaşları ile birlikte evimizde sohbet ederlerdi Onun babası kamyonet şoförüydü. Bir gün babasının kamyoneti yolda arıza yapmıştır. Baba kamyonetin arızasını gidermeye çalışınca arabanın motoru patlamış ve baba feci şekilde can vererek hayatını kaybetmiştir. Eyat ve kardeşleri uzun zaman depresyona girdiler. Ağabeyim onu teselli etmek için hep evlerine gider ve eskiden olduğu gibi öğlen saatlerinde bizim eve gelip sohbet etmek için çağırırdı. Bir gün evimizin bahçesinde ben yokken ağabeyim diğer üç arkadaşı ile birlikte oturmuş ve Eyat'ın gelmesini beklemişler. Bir bakmışlar ki Eyat evimizin bahçesine doğru koşmuş ve "Babam mahallenin başında beyaz elbise giymiş beni çağırıyor, benimle gelin lütfen". Ağabeyimler de yerlerinden fırlamış ve Eyat'ın dediği yere gitmişler. Eyat'ın dediği yer de çıkmaz bir sokaktır. Oraya bakmışlar bir şey bulamamışlar. Ağabeyim ve diğer arkadaşlar Eyat'ı teselli etmişler ve babasının ruhuna Fatiha suresini okumasını

---

¹ Şişirilen avurdu sıkıştırarak, alay ya da hakaret etmek maksadıyla çıkarılan ses (Hürmüzlü 2013: 336).

istemişler. Bu esnada çıkmaz sokaktan yanlarından beyaz ama kocaman bir kedi yürümüş ve Eyat'a doğru bakmıştır (Kk32).

33. Bizim Betül'un babası vefat eder. Babasına çok bağlı olan Betül çok üzüldü ve depresyona girer. Betül bir gün rüyasında babasını görür. Babası ona "Kızım yanıma birini gömdüler. Ona mezarı kazınca küreği sırtıma vurdular. Şimdi de sırtımda kanama var" demiş. Ertesi gün Betül durumu annesine, ağabeylerine ve amcalarına anlatır. Onlar da mezarlığa gidince Betül'un babasının mezarına yarım metre mesafede yeni bir mezarın bulunduğunu görürler. Durumu hocaya anlatırlar. Hoca Betül'den babasının ruhu için Kuran-ı Kerim ve Fatıha okumasını söyler. Ertesi gün Betül aynı rüyayı görür. Bu sefer ailesi hocayı da yanlarına alıp mezarı kazınca geçekten de cesedin omuz altında kürek izinin ve kurumuş kanın bulunduğunu görürler. Bunun üzerine mezarı düzeltip tekrar yapmışlar. Betül'n anlattığına göre aynı günün gecesinde babası Betül'ün rüyasına girip teşekkür etmiştir. Aradan yedi gün geçtikten sonra Betül rüyasında babasını görmüş ve mezarı yeniden yaparken bir tespih ve sigara paketi ile çakmağın da onunla gömüldüğünü onlar da kendisine rahatsızlık verdiğini dolayısıyla gelip çıkarmalarını istemiş. Betül durumu amcasına anlatır. Amcası da yanına hocayı alıp mezarcıya mezarı kazdırır ve Betül'ün söylediği gibi mezarda cesedin uzatıldığı yerde siyah bir tespih, sigara paketi ve bir çakmak bulurlar. Onları çıkardıktan sonra mezarı tekrar kaparlar (Kk33).

34. Hamidye mahallesinde yetmişli yıllarda tek başına yaşayan ve çoluk çocuğu olmayan burada ismini vermek istemediğim bir adam vardı. Annemlerden duyduğuma göre bu adam üç dört gün ortadan kaybolmuş. Komşular kötü kokular koklamaya başlamışlar. Bunun üzerine ertesi gün polise gitmiş haber vermişler. Polis evin kapısını kırıp içeriye girince adamın bıçakla öldürüldüğü ve cesedi çürüdüğünü görmüşler. Cinayeti işleyen şahıs veya şahıslar günümüze kadar bulunmamışlar. O ev günümüze kadar terk edilmiş durumdadır. Ancak komşuların anlattığına göre özellikle kış gecelerinde evden davul zurna sesleri gelmektedir. Mahalleye yeni taşınan Hacı Hurşit bir günün kapımızı çalmış ve babama "Dün sabaha kadar beni uyutmadınız, çocukların davul zurna çalmaktan hiç durmadılar" demiş. Babam da ona "Benim çocuklarım yatı namazından sonra uyudular" demiş. Hacı Hurşit buna çok şaşırılmış. Aynı günün gecesinde Hacı Hurşit kapımızı çalmış ve babama "Bak yine sizinkiler davul zurna çalmaya başladılar." demiş. Babam da benim çocuklar uyuyalı bir saat oldu, gel bak istersen" demiş. Hacı Hurşit babamın elini tutmuş ve evine götürmüştü. Az sonra davul zurna sesleri gelmeye başlamış, babamla Hacı Hurşit birbirlerine bakmış ve evin çatısına çıkınca terk edilmiş evin avlusundan anormal gölgelerinin hareket ettiğini, gölgelerin elinde davul zurna bulunduğunu; kırmızı bir ışığın yanıp söndüğünü görmüş ve tuhaf tuhaf seslerin geldiğini duymuşlar. Bunun üzerine ikisi de korkmuş ve "Bismillah" deyip evlerine dönmüşler. Ertesi gün komşular evin kapısını açıp içeri girmişler, ancak bir şey bulamamışlar. Günümüze kadar da bazı komşuların bu seslerin sürekli geldiğini söylemektedirler (Kk34).

35. İkinci namazı ile akşam namazı arasında bir akşam evde uzanıp maç seyrediyordum. Annem ve küçük kız kardeşlerim de mahallede oturuyorlardı. Birden baktım annemin sesi geldi. Kalkıp baktığıma "Oğlum banyodayım bana havlumu getirir misin?" dedi. Annemin mahallede oturduğunu bildiğim için biraz şaşırıldım. Ona "Anne sen ne zaman banyoya girdin ki" dedim Annem de "Ne konuşuyorsun be havlumu getir de sus" dedi. Ben annemin havlusunu getirdim. Kapının arakasından baktım ki annemin eline ve koluna hiç benzemeyen tüylü siyah bir el çıktı, ben çok korktum ve kapıya bir tekme vurduktan sonra dışarı kaçtığımda annemin kapının eşliğinde komşularla oturup sohbet ettiğini gördüm. Anneme ve komşularıma başımdan geçenleri anlattım. Onlar da eve girip banyoya bakınca bir şey

bulmadılar. Ancak ben bana uzatılan kola havluyu vermeme rağmen annem ve komşular onu kullanılmış bir vaziyetle askıda asıldığını gördüler. O zaman çok korkmuştum (Kk35).

36. Bizim eskiden oturduğumuz mahallede tekin olmayan bir harabelik ev vardı. Evde her ne kadar ışık yakıldıysa hep karanlık havası hâkimdi. Evde eskiden kör bir adamla karısı yaşarlarmış. Kör adam öldükten kısa bir süre sonra karısı da ölmüş. Onlardan sonra ev hep kiraya verilirdi. Ancak bütün kiracılar kısa bir süre kaldıktan sonra taşınırlardı. Evin boş kaldığı dönemlerde hep gürültü sesleri geldiği komşular tarafından anlatılırdı. Bir gün rahmetli babam evin yanından geçerken evden gürültü sesini duymuş. Yanına komşumuzu alarak kapıyı açmış ve eve girmişler. Kapıyı açınca salonda birinin elinde çekiç diğerinin elinde tabloya benzeyen bir siyah nesne taşıyan iki anormal gölge görmüşler. Salona girince bir nesnenin yere düşme sesini duymuş olmalarına rağmen kimseyi görmemişler. Nitekim salonun başka bir kapısı da yokmuş (Kk36).

37. Babam, kendisinden küçük ve evlenmemiş olan amcamın vefat ettiği haberi duyunca çok üzülmüş. Büyükbabamın evinde amcamın cenazesi yıkarken yıkayıcının elinden amcamın başı yere düşmüş. Başının yere düşmesi evde bulunan herkes tarafından durulmuştur. Cenaze yıkama ve kefenleme işi sabah saat 02:00 civarında tamamlandığı için herkes sabah ezanından sonra defin işine başlayalım demiş. Bunun üzerine cenaze evin salonunda bırakılmış ve üzerine bıçakla soğan konulmuş. O zaman ben on yaşındaydım. Cenazenin yanında hoca ile birlikte babam kalmıştır. Hocanın tuvalete girdiği sırada elektrik kesilmiş ve o anda amcam cenaze ile yalnız kalmış. İçinde biraz korku düşen amcam odadan çıkmak isteyince önüne bir ayak uzatılmış ve onu yere düşürmüştür. Yere düşen amcamın imdadına komşumuz Şakir yetişmiş. Elektrik gelince vefat eden amcamın cesedi üzerine bırakılan bıçak ve soğan ortadan kaybolmuştur. Etrafı aramalarına rağmen bulamamışlar. Evde bulunan kadın ve çocukları korkutmamak için cenazeyi mezarlığa götürüp defnedinceye kadar seslerini çıkarmamışlar (Kk37).

38. Annemden duyduğum bir olayı sana anlatayım. Annemin kuzeni (amcasının kızı) yeni evlenmiştir. Hanekin'de bulunan Baba Mahmut Makamı'na hiç namaz kılmayan ve alkol bağımlılığı olan kocası ile birlikte gitmiştir. Bir tepenin üzerinde yer alan makamı ziyaret ettikten sonra aşağı inmişler. Tepenin aşağısında bir mezarlık var. Çift aşağı inince adamın sigar paketi ve çakmağını makamın penceresinde unuttuğunu hatırlayınca karısından burada kendisini beklemesini istemiş ve yukarı çıkmıştır. Kadın mezarların arasında yalnız kalmış ve tepenin üzerine çıkan kocasına bakmıştır. O sırada yüzünden nur saçan yaşlı bir amca ortaya çıkmış ve "Kızım senin yakında bir oğlun olacak, ona Mahmut adını ver. Kocana da de ki namaz kılmaya başlasın ve içki ile kötü işleri bıraksın. Allah'tan uzak kalmaya devam ederse doğacak oğlundan da uzak kalacak." demiş. Bunu duyan annemin amcasının kızı çok sevinmiş ve yaşlı amcaya para vermek için çantasını açıp para bulmaya çalışırken adam ortadan kaybolmuştur. O sırada kocası gelir. Kadın da gördüklerini kocasına anlatmış. Kocası mezarlar arasında yaşlı adamı aradıysa da onu bulamamıştır. Aradan birkaç ay geçtikten sonra kadının bir çocuğu olur ve adını Mahmut koyarlar. Ancak kadının kocası içkiden ve kötü alışkanlıklarından hiç vazgeçmemiştir. Aradan bir yıldan az bir süre geçtikten sonra bir araba kazasında adam feci şekilde can verir ve ölür. Karısı onu Baba Mahmut'un mezarlığında defneder. Taziye merasiminden sonra bir gün karısı kız kardeşi ile birlikte Mahmut'u yanına alarak kocasının mezarını ziyaret eder. Mezarın başına Mahmut'u teyzesinin kucağına koyup kuran okurken kulağına aynı yaşlı adamın sesi gelir. Adam ona "Kızım seni uyarımdım. Ama kocan sana söylediğim sözlere uymadı. Sen oğluna mukayyet ol, Allah var" der. Bunu duyan kadın biraz korkar, telaşlanır ama da sonra "Bismillah" deyip oradan ayrılır (Kk38).

39. Bir yaz mevsimi akşamında elektrikler kesildi. Babam ve erkek kardeşlerim dışarı çıkmıştı. Annem ve diğer kız kardeşlerim de sokakta diğer komşu kadınları ile oturup sohbet ediyorlardı. Ben de evin avlusunda otuyordum. Bir baktım ki babam evin kapısından girip banyoya girdi. Avludan geçerken bana "Kızım bana çay demle" dedi. Ben de "Baba birazdan elektrik gelecek ve demleyeceğim" dedim. O da bana bir şey söylemedi. Ama banyoya girdiğini ve kapıyı kapattığını gördüm. Aradan iki veya üç dakika geçmeden elektrik geldi. Elektrik gelince annemler de eve girdi. Ben de anneme "Babama bir çay demleyeceğim" dedim. o da bana babamın hala eve dönmediğini söyleyince ben de ona gördüklerimi ve duyduklarımı anlattım. Annem de gayet cesur ve korkmaz bir kadın. Kalkıp banyonun kapısını açtı ama kimseyi bulmadı. Dönüp bana "Kızım sen sayıklıyorsun" dedi. Ama ben gerçekten babamı gördüm ve dediklerini duydum. Aradan bir saat geçekten sonra babamla erkek kardeşlerim eve döndüler. Babama elektriklerin kesildiği sırada eve dönüp dönmediğini sordum. O da "Hayır kızım zaten misafirlikteydik, eve nasıl dönüp bir daha çıkacakmışım" dedi. Ama o olaydan sonra elektrik kesilince hiç yalnız kalmadım (Kk39).

40. Doksanlı yılların yaz mevsiminde Abbas arkadaşları ile birlikte çaya gitmiş ve yüzmüşler. Suya atlayış yaptıkları sırada akşam ezanı okunmuştur. Ezanın okunması ile birlikte 17 yaşında olan Abbas da suya atlayış yapmış ve sudan çıkmamıştır. Arkadaşları ve oradan geçenler suya girip Abbas'ı aramaya başlamışlar. Yarım saat sonra Abbas'ın cesedi bulunmuş. Meğerse atlayış sırasında Abbas'ın kafası suyun dibindeki şişe deymiş. Bütün ilçe Abbas'ın ölümü için üzülmüş ve hüznün havası çökmüştür. Aradan yıllar geçmesine rağmen Abbas'ın atladığı yerde suyun ortasında dalga şeklinde bir yuvarlaklık oluştuğu, suyun kırmızı renge büründüğü ve kısa bir süre sonra ortadan kaybolduğunun görüldüğü anlatılmaktadır. Yine bir arkadaşının anlattığına göre bir seferinde oluşan yuvarlağın ortasında acı çeken bir yüz görülmüştür. O olaydan sonra o yerde kimse yüzmeye cesaret etmemiştir (Kk40).

41. İlkokul çağındayken Ahmet diye bir arkadaşım vardı. Ahmet'in babası biraz bağınazdı ve çok cimriydi. On veya onbir yaşında olan Ahmet sürekli babasının yaptıklarından şikâyetçiydi. Bir gün Ahmet'in hamamda kendini yakıp intihar ettiğini duyduk. Komşuların anlattığına göre Ahmet'in cesedi banyonun duvarına yapışmış ve büyük kısmı ermiştir. O tarihten sonra komşuların anlattığına göre sokakta Ahmet'in acı çektiği sırada ondan duydukları bağırma sesinin aynısını duydukları ve ara sırada Ahmet'e benzeyen birinin o sokakta yürüdüğü görülmüştür. Hatta aynı sokakta oturan yaşlı bir kadın Ahmet ile ilgili şu olayı anlatmıştır: "Bir gün akşam ezanı okunurken evimizin önünde oturup tespihimi çekiyordum. O sırada Ahmet'in camia doğru hızlı bir şekilde önümden yürüdü, bana selam verdi. Ben de "Oğlum Ahmet sen misin?" dedim. O da "Evet benim namaz kılmaya gidiyorum. Babamı hiç affetmem" dedi." Babası taziyeden sonra banyonun boya badanasını yaptırmasına rağmen Ahmet'in yanmış cesedinin izi birkaç gün içerisinde tekrar duvarda ortaya çıktığı söylendi. Bu acıya dayanamayan baba kısa bir süre sonra vefat etmiştir. Vefat etikten sonra diğer çocukları evi temelden yıkmış ve satmışlardır (Kk41).

42. Bizim eniştenin evi Hanekin'de akan çayın diğer tarafında yer alan Ağa-Halife Mahallesi'ndedir. Eniştemin anlattığına göre bir gün mahalle arkadaşları ile birlikte çaya inmiş ve yüzmeye başlamışlar. Kısa bir süre sonra çayın kenarında bulunan kamışlıktan büyük bir yılanın sürüldüğünü ve kendilerine doğru ilerlediğini görmüşler. Bunun üzerine herkes soyduğu elbiseyi yerden almış ve kaçmaya başlamıştır. Eniştemin anlattığına göre yüzmeye giden arkadaşlar arasında Geylan diye biri varmış. Çok cesaretli ve gözü kara olan Geylan eline taş almış ve yılanı öldürmeye çalışmıştır. O sırada yilandan ses gelmiş ve "Açım açım" diye konuşmuş. Bunu duyan Geylan korkmuş ve arkadaşlarına doğru kaçmıştır (Kk42).

43. Teyzemin komşu kızı ağabeyiyle kavga etmiş ve kendini ateşe vererek intihar etmiştir. Komşular kızın cesedini söndürmeye çalışsalar da iş işten geçmiş ve kız kendini ateşlediği yerde feci şekilde can vermiştir. Kız Paşaköprü mezarlığında gömülür. Taziyenin yedinci gününde mezarlığa giden annesi, kardeşleri ve akrabaları Kuran-ı Kerim'den ayetler okur ve Fatiha verir. Herkes oradan yavaş yavaş ayrılmaya başlayınca ölen kızın ablası annesinin kolundan tutup mezarın yanından ayrılmaya çalışırken orada yer alan bir mezarın arkasından daha önce hiç görmedikleri yüzü görünmeyen siyah abalı bir kadın kendilerine görünür. Kendilerine selam verdikten sonra "Kızınız sabaha kadar bizi uyutmuyor, buradaki ateş dünyanın ateşinden daha yakıcıdır deyip ağlıyor." demiş ve gözden kaybolmuştur. Anne ve abla bunu duyunca ağlamaya başlarlar. Aradan birkaç gün sonra mezar kazıcılarından biri kızın ağabeyine gider ve kardeşinin mezarından bağırma çağırma seslerinin geldiğini ve mezarın başında kocaman siyah bir kedinin görüldüğünü oradan geçenler tarafından duyulduğunu ve görüldüğünü anlatmış (Kk43).

44. Eskiden yaz mevsiminde geceler evin çatısında/damında yatıyorduk. Bir gün yatağıma girip tam gözüm uykuya girerken göğsümün üstünde bir ağırlık çöktüğünü hissettim. O sırada gözlerimi açamadığım gibi nefes almakta da zorlandım. Sonra can havliyle Bismillah dedim ve gözlerimi açtım. Siyah bir şeyin göğsümün üzerinden kalktığını ve ona elimi uzattığımda kaçtığını gördüm. O gittikten sonra birkaç metre mesafede uyuyan annem uyandı. Ben çok korkmuş ve terlemişti. Annem başıma Kuran-ı Kerim'i silkeledi ve Ayetülkursi'yi okudu (Kk44).

45. Bu olayı annem ve ablalarından duymuştum. Otuzlu yıllarda Hanekin'in Mezraa Mahallesi'nde oturan Haver isimli bir kadın varmış. Haver evlendikten sonra hamile kalmış. Hamileliği sırasında besmele çekmeden yere sıcak su dökmüş. İkinci namazı ile akşam namazı arasında uyku ile uyanık arasındayken ona yanık ve sarıklarla sarılan bir bebeği kucığına taşıyan şişman bir kadın görünmüş ve ona "Ben ve kocam size bir zararımız dokunmadı. Bu gün benim ciğerimi yaktın, çocuğumun üzerine sıcak döktün. Ben de senin ciğerini yandıracam." der ve ortadan kaybolur. Haver Bismillah deyip yerinden fırlar ve koş koş mahalleye çıkıp yaşlı komşusuna olup bitenleri anlatır. Yaşlı komşu da onu teselli eder ve Kuran-ı Kerim okumasını söyler. Birkaç ay sonra Haver doğum yapar ve bir erkek çocuğu olur. Ama iki gün sonra yataktayken şişman kadının gölgesinin yanından hızlı bir şekilde geçtiğini görür. Haver Bismillah deyip korkuya yenik düşmemiştir. Ertesi gün sabah ezanında uyandığında çocuğunun vefat ettiği görmüştür. Doktorlar çocuğun birileri tarafından boğulduğunu söylemişler. Haver'in bu çocuktan sonra başka bir eve taşınmasına rağmen aynı şekilde dört çocuğu ölmüştür. Altıncı çocuğuna hamile kalıp doğum yapınca onu ablasına vermiş ve hiç yanına yaklaştırmamıştır. Çocuğa herhangi bir zarar gelmemiştir. Haver altıncı çocuğunu doğurduktan sonra hiç beklenmedik bir şekilde yaman bir hastalığa yakalanır ve kısa bir süre içerisinde hayatını kaybeder (Kk45).

46. Dayımın başından geçen bir olayı anlatayım. Annemin, üç erkek kardeşi ve çok zengin biri ile evlenen bir kız kardeşi vardı. Zengin bir hayat süren teyzemin çok kasvetli bir kalbi vardı ve kardeşlerine hiç yardım etmiyordu. Dedem ve anneannem zaten çocukları küçük yaşta hayattan kaybetmişlerdi. Bu yüzden çocuklar öksüz olarak büyümüşlerdir. Ortanca dayım çok yakışıklı ve kendi halinde olan bir delikanlıydı. Altmışlı yılların sonunda askerliğe gitmiştir. Askerliği Bağdat yakınlarında yapmıştır. Bir gün hiç parası kalmamış ve borç almak üzere zengin olan ablasının evine gitmiştir. Ablası "Ben sana bu sefer bir Dinar borç vereceğim, ama benden bir daha hiç para isteme" demiş. Dayım bu sözlere çok üzülmüş ve parayı almadan teyzemin evinden ayrılmış. Zaten ölene dek dayım bir daha teyzemle hiç

konuşmadı. Dayım, Bağdat'ta daha çok Hanekinlilerin kaldığı bir otele gitmiş ve parası olmamasına rağmen bir oda tutmuştur. Odasında biraz uzandıktan sonra efkârlı efkârlı düşünmüş. Otelciye odanın parasını nasıl ödeyeceğini, karnını nasıl doyuracağını düşünmüş. Canı çok sıkılmış ve odadan dışarı çıkmıştır. O sırada koridorda yıllar önce vefat eden babasının koridorda yürüdüğünü, uzaktan ona baktığını görmüş. Gördüklerine inanamayan dayım "Baba baba" diye seslendikten sonra babası ona "Senin için daha erken peşimden gelme" demiş ve ona 10 Irak Dinarı atmış. O dönemlerde on Irak Dinarı büyük bir paraymış. Dayım gözlerine inanamamış ve sağına soluna baktıktan sonra kimseyi bulmamış. Parayı alıp odasına tekrar girmiş. Kısa bir süre sonra odadan çıkmış ama koridorda yürürken korkmuş ve resepsiyona gidip evsafını verdiği bir adamın otele girip girmediğini sormuş. Resepsiyoncu da sabahtan bu yana hiç bir yere gitmediğini ve böyle bir adamın otele girmediğini söylemiştir. Rahmetli dayım o paraya çok sevindiğini her zaman bize anlatırdı (Kk46).

47. Otuzlu yıllarda Hanekin'de Yahudiler varmış. Büyükbabamın babama anlattığı bir olayı sana anlatayım. Yahudiler ölünce mezarlarına hayatta sahip oldukları altın, mücevher ve değerli eşyaları da gömülürdü. Hiç parası olmayan ancak çok cesaretli Zeynel adında bir delikanlı yiğit varmış. Zeynel'in oturduğu mahallede tren tarafından basılması sonucunda cesedi parçalanarak canını kaybeden orta yaşlı Yahudi bir kadın ölür. Yahudi kadının çok altın ve mücevheri varmış. Bu altın ve mücevherler kendisi ile birlikte mezarına gömülmüştür. Zeynel de paraya ihtiyacı olduğu için gece tek başına mezarlığa gitmiş ve Yahudi kadının mezarını açıp altın ve mücevherleri apar topar bir torbaya doldurmuş ve mezarı tekrar kapatmıştır. Koşa koşa evine dönen Zeynel torbanın içinde Yahudi kadının eli bulunca çok korkmuş ve bayılmıştır. Daha sonra oğlunu baygın bir halde bulan babası, oğlunun ne yaptığını anlamış; kadının mezarına gidip eliyle birlikte para ve altınları da gömmüş. Ama o olaydan sonra Zeynel'in akli dengesi bozulmuş ve yürüdüğünde arkasına dönüp hep "Git gelme peşimden...", "Elimi tutma, beni bırak", "Bir daha yapmam", "Elimi yıkadım" gibi sözleri sarf ettiği anlatılır (Kk47).

48. Bir gün Bağdat'ta çalışan arkadaşım uzun zaman Hanekin'e gelememiştir. Nüfus kimliğini yenilemek üzere Hanekin'e gelmiştir. Hanekin'in girişinde ana yolda onun yoluna çıkan bir genç onu durdurur ve "Beni de evimize kadar götürür müsün?" diye ricada bulunur. Arkadaşım da onu arabasına bindirir. Yolda onunla sohbet eder. Gencin anormal bir halde ve gözleri kıpkırmızı olduğunu fark eder. Arkadaşım ona "Hayırdır bir sorununun mu var" diye sormuş. Genç delikanlı "Ona hayır bir şeyim yok" demiş. Arkadaşım genci evine kadar bırakmış. Genç arkadaşına teşekkür etmiş, arabadan inmiş ve arakasına dönüp bakmadan önünde indiği evin kapısından içeri girmiştir. Arkadaşım kısa bir mesafe yürüdükten sonra gencin yerinde bir cüdan bulur. Cüdanı açıp baktığında gencin nüfus kimliği ve bir miktar paranın bulunduğu görünce arabasının direksiyonu çevirerek genci bıraktığı eve gitmiş ve kapıyı çalmıştır. Kapıyı yaşlı sakallı bir adam açmış. Arkadaşım selam verdikten sonra ona "Biraz önce oğlunuzu ben buraya kadar ulaştırdım. İnce cüdanını unuttum, cüdanı ona vermek için geldim" demiş. Yaşlı adam buna çok şaşırılmış ve "Benim oğlum sekiz yıl önce bir araba kazasında vefat etti. Başka bir erkek çocuğum da yok" demiş. Arkadaşım cüdanı çıkarıp yaşlı adama göstermiş ve "Bu senin oğlun değil mi?" diye sormuş. Adam da "Evet bu benim oğlum, bu cüdan ve kimlik de onun, ama dediğim gibi vefat edeli sekiz yıl oldu" demiş ve ağlamaya başlamış. Bunu duyan arkadaşım şok geçirdiğini bana anlattı (Kk48).

49. İkinci çocuğum olan Fuat'ı yeni doğurmuştum. Birinci çocuğum Cihan kustu. Ben de onun ağzını ve yüzünü yıkayıp üstünü değiştirmeye çalıştığım sırada kundakta olan Fuat aniden çok ağladı. Ben de anında Cihan'ı bırakıp ona gidemedim. Aradan iki üç dakika bir

zaman geçti. Fuat'ın sesi kesildi. Odaya girince Fuat'ın süt içtiği ve maması yeni hazırlandığını gördüm. Buna çok şaşırdım çünkü ben ona mama yapmamıştım. Tam bu şoku yaşarken baktım ki bir gölge koridordan evin kapısına kadar yavaş yavaş yürüyordu. Daha sonra kapının kapatıldığı sesini duydum. Çok korktum ve her iki çocuğumu kucağıma alıp kocamın dönmesini bekledim (Kk49).

50. Evlendikten sonra Esmâ'yı doğurmuştum. Kısa bir süre sonra bir okula atandım. Sabah okula gidince Esmâ'yı bütün mahallenin ninesi sayılan komşumuz Cemile annenin yanında bırakıyordum. Bu yüzden Esmâ ona hep Cemile Anne diye hitap ediyordu. Esmâ'dan sonra Şeyma, Aye ve Hüseyin'i doğurdum. Esmâ altı yaşına gelince Hüseyin'i dünyaya geldi. O sırada Cemile Anne hayatını kaybetti. Bütün mahalle Cemile Anne için ağladığı gibi ona çok bağlı olan Esmâ da ağladı. Cemile Anne'nin kırkı daha çıkmamıştı. Banyoda çamaşır yıkarken Esmâ bana geldi "Anne anne Cemile Anne kapıyı çalıyor" dedi. Ben de ona "Kızım Cemile Annen bir daha buraya gelemez" dedim. O da bana "Anne vallah Cemile Anne kapıda" deyince ben de yerimden fırladım ve kapıyı açtım. Uzaktan Cemile Annenin bana bakıp yürüdüğünü ve aniden ortadan kaybolduğunu gördüm. Buna çok şaşırdım. Birkaç ay sonra ocakta yemek pişirirken henüz bir yaşını doldurmayan Hüseyin'in ağlama sesini duydum. Ben de Esmâ'ya seslendim ve Hüseyin'e bakmasını söyledim. İki dakika sonra Esmâ bana geldi "Anne anne Cemile Anne Hüseyin'in ağzına mamayı verdi, o da sustu" dedi. Ben de Bismillah deyip Hüseyin'in bulunduğu salona gidince Hüseyin'in ağzında yeni hazırlanmış bir mama gördüm. Ben de Esmâ'ya "Cemile annen ne giymiştir" diye sordum. O da "Bembeyaz bir elbise giymiş ve saçını beyaz bir başörtüyle örmüştü" dedi. Ben de çocuğu korkutmamak için bir şey söylemedim. Ertesi gün kocamdan Cemile Anne'nin hayrına fakir fukaraya bir miktar para vermesini istedim. O olaydan sonra da Esmâ Cemile Anneyi birkaç defa daha gördüğünü bana anlattı (Kk50).

Sonuç

İçinde Türk gelenek-göreneği, kültürü, edebiyatı ve insanı ile oldukça önemli bir zengin dokuya sahip olan Hanekin ilçesi Irak ve İran arasında bir sınır kapısı olmasından ötürü de bir kültür köprüsünü teşkil etmektedir. İlçede Türkmenler başta olmak üzere Arap, Kürt gibi farklı etnik gruplara ve İslam, Hıristiyan, Yahudi gibi farklı dinlere ve Sünni - Şii gibi farklı mezheplere mensup millet ve topluluklar yaşamaktadır. Bu rengârenk dokunun etkileri memorat metinlerinde gözlemlenebilir.

Uzun zaman Türk kültüründen uzak tutulmasına rağmen günümüzde Hanekin Türkmenleri yeri geldikçe masal, efsane, halk hikâyesi, fıkra vb. sözlü anlatı türlerinin herhangi birisinden en az bir veya iki anlatıyı rahat bir şekilde anlatabildikleri söylenebilir. Burada üzerinde duran memoratları da rahat bir şekilde anlattıkları derleme yaptığımız sırada bizzat tarafımızdan gözlemlenmiştir.

Memorat metinlerinde olağanüstü varlıklarla ilgili yaşananlar hep cinlere ve tanınmayan güç ve varlıklara bağlanmıştır. Bu durum da İslam dinin etkisinden kaynaklandığı söylenebilir. İslamiyet öncesi olağanüstü varlıklar ve kara iyelerin yerini İslamiyet'ten sonrası cinler almıştır.

Sözlü halk ürünlerinin kalıcı, inandırıcı ve etkileyici olmasında anlatıcının rolü büyüktür. Derleme sırasında birçok anlatıcı memoratı anlattığında kendisi olayı yaşamamışsa da öyle güzel, inandırıcı ve dikkat çekici bir üslupla anlatıyordu ki, ona konsantre olmamak elde değildi.

Kaynak kişiler ile ilgili verilen bilgilerden de görüleceği üzere memorat anlatıcıları farklı kültür seviyesine sahip olan insanlardan olduğu gibi yaş

bakımından da farklı yaşlara sahip olan insanlardan da oluşur. Dolayısıyla memoratın özel bir anlatıcısı ve belirli bir kitlesi yoktur.

Memoratların bir kısmı ilçede herkesçe tanınan mezarlık ve türbeler etrafında teşekkül etmiştir.

Memoratlarda aksakallı, nur yüzlü yaşlı hoca ve kadınlardan söz edilmesinin sebebinin, İslamiyet'teki evliya ve Hızır kültü yanı sıra Türklerdeki atalar kültü ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Türkler İslamiyet'ten önce inandıkları Gök Tanrı inanç sisteminde olduğu gibi İslamiyet'ten sonra da atalarına, ölmüşlerine önem vermiş ve onların etrafında bir kült oluşturmuşlardır. İşte bu kültün izleri başta bu çalışmada ele alınan memorat türünde olmak üzere birçok sözlü halk ürününde kendini güçlü bir şekilde göstermektedir.

Memoratların tamamında Türk inanç sistemine ait izler yanı sıra İslam dininin izleri güçlü bir şekilde hissedilebilir. Hem Türk gelenek-görenek, kültür, değerlerine hem de İslam dinin ilke ve buruklarına aykırı herhangi bir unsura rastlanmamıştır.

Atalarımız Orta Asya'dan Anadolu'ya geldiklerinde taşımış oldukları eski Türk inanç sistemi izleri günümüzde kadar başta Anadolu olmak üzere eskiden Türklerin edindiği ve mesken tuttuğu yerleşim birimlerinde değişik şekil ve pratikler içinde canlılığını muhafaza ettiği söylenebilir. Bu geniş Türk coğrafyasında yaşayan Türk insanların derlenen sözlü ürünlerin yazıya geçirilmesi, benzer ve farklı yönlerinin tespit edilmesi ve ortaklıklarının ortaya konulması Türk kültürü açısından oldukça önemlidir.

Kaynakça

- ASLAN, F. TÜRKSEVER, Z. (2014), İstanbul Folklorunda Şehitlik Etrafında Oluşan Halk İnançları, Uygulamalar ve Memoratlar: Edirnekapı Şehitliği Örneği. **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 51, 27-62.
- BALABAN, T. (2015), Hz. Ali Merkezli Bir Ölüm Memoratına Dair Değerlendirmeler. **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, S. 73, s.89-103.
- BAYAT, F. (2004), *Türk Şaman Metinleri (Efsaneler ve Memoratlar)*. İstanbul: Piramit Yayınları.
- BAYAT, F. (2013), *Mitolojiye Giriş*. İstanbul, 4. basım, Ötügen Neşriyat.
- BAYAT, F. (2015), *Türk Mitolojik Sistemi Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi 1*, İstanbul: 3. basım, Ötügen Neşriyat.
- BAYAT, Fuzuli, (2016), *Türk Mitolojik Sistemi Kutsal Dişi • Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler • İyeler ve Demonoloji 2*, İstanbul, 3. basım, Ötügen Neşriyat.
- BAYATLI, N. Y. (2011), *Irak Türkmen Halk Kültürü Araştırmaları*, Ankara; Berikan Yayınevi.
- BEZGİN, A. (2011), *Hatay'da Reenkarnasyon Memortaları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Cumhuriyet Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BORATAV, P. N. (2000), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, 10. baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BEYDİLİ, C. (2005), *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük* (Çev. Eren Ercan), Ankara: Yurt Kitap-Yayın.
- BOYRAZ, Ş. (2008), Sözlü Anlatıların Sürekliliği Üzerine Düşünceler. **Folklor / Edebiyat Dergisi**, 54, 105-118.
- DÉGH L., VÁZSONYI A. (2015), Memorat ve Ön Memorat. Çev. Ahmet Barış Ekiz. **Millî Folklor Dergisi**, 105, 131-146.
- ÇETİNKAYA, F. (2013), Memorat {Halk İnançları Üzerine} İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2003), *Türk Halk Kültüründe Memortalar ve Halk İnançları*, Ankara: 1. baskı Akçağ Yayınevi.
- HÜR MÜZLÜ, H. (2013), *Irak Türkmen Türkçesi Sözlüğü*. İkinci baskı. Kerkük: Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı Yayınları.

- KIZILOĞLU, M. (2013), *Tortum ve Köylerinde Derlenen Memoratlar Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Atatürk Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PAU ROUX, J. (2012), *Eski Türk Mitolojisi* (Çev. Musa Yaşar Sağlam). Ankara: BilgeSu.
- YELOĞLU, N. (2009), *Kütahya ve Çevresinde Memorat Tasarımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaynak Kişiler

1. Zeynep Zeynelabidin, 1949 Hanekin doğumlu, okuryazarlığı yok, ev hanımı.
2. Reca Adil, 1960 Hanekin doğumlu, lise mezunu.
3. Azra Ekrem, 1981 Hanekin doğumlu, öğretmen.
4. Alya Aziz, 1958 Hanekin doğumlu, ev hanımı
5. Lukman Mirza, 1963 Hanekin doğumlu, manav.
6. Nazdar Süleyman, 1966 Hanekin doğumlu, öğretmen.
7. Aycan Mustafa, 1977 Hanekin doğumlu, öğretmen.
8. Şahin Şefik, 1964 Hanekin doğumlu, esnaf.
9. Cemal Kemal, 1955 Hanekin doğumlu, bakkal.
10. Mitak Enver, 1971 Hanekin doğumlu, mühendis.
11. Hüseyin Ekber, 1950 Hanekin doğumlu, bakkal.
12. Celil İsmail, 1953 Hanekin doğumlu, şoför.
13. Hasibe İhsan, 1945 Hanekin doğumlu, ev hanımı.
14. Mahmut Ahnem, 1949 Hanekin doğumlu, demirci.
15. Şirin Halil, 1970 doğumlu, öğretmen.
16. Erdem Velit, 1983 Hanekin doğumlu, mühendis.
17. Aydın Şükür, 1969 Hanekin doğumlu, memur.
18. Halil Kemal, 1961 Kızlarbat doğumlu, polis.
19. Muhammet Mustafa, 1962 Hanekin doğumlu, marangoz.
20. Ali Abbas, 1946 Hanekin doğumlu, öğretmen.
21. Ayhan Ahmet, 1975 Hanekin doğumlu, ev hanımı
22. Remzi Adil, 1979 Hanekin doğumlu, tamirci
23. Semire Şükrü, 1961 Hanekin doğumlu, memur.
24. Bedriye Mehdi, 1951 Celavla doğumlu, ev hanımı.
25. Hana Hilmi, 1960 Hanekin doğumlu, memur.
26. Celil Naccar, 1940, Hanekin doğumlu, marangoz.
27. Halide Nimet, 1948, Hanekin doğumlu, ev hanımı.
28. Gülçen Hıdır, 1950 Hanekin doğumlu, ev hanımı.
29. Kahtan Sait, 1975 Hanekin doğumlu, elektrikçi.
30. Ahmet Ekrem, 1971 Hanekin doğumlu, şoför.
31. Faruk Ömer, 1973 Hanekin doğumlu, memur.
32. Diyar Şevket, 1977, Hanekin doğumlu, mühendis.
33. Halime İbrahim, 1956 Hanekin doğumlu, ev hanımı.
34. Nihat Şefik, 1975 Hanekin doğumlu, mühendis.
35. Yasır Nazım, 1980 Hanekin doğumlu, öğretmen.
36. Hasan Vahap, 1978 Hanekin doğumlu, bakkal.
37. Şehla Ali Ekber, 1962 Hanekin doğumlu, ev hanımı.
38. Zina Salah, 1968 Hanekin doğumlu, ev hanımı.
39. İnas Murat, 1976 Hanekin doğumlu, memur.
40. Nazar Fuat, 1979 Hanekin doğumlu, esnaf.
41. Eşref Aziz, 1978 Kızlarbat doğumlu, memur.
42. Ammar Hürşit, 1985 Hanekin doğumlu, memur.
43. İman İmzat, 1982 Hanekin doğumlu, memur.
44. Ziyat Fahir, 1986 Hanekin doğumlu, şoför.
45. Samiye Hasan, 1980 Hanekin doğumlu, öğretmen.
46. Şakir Şükrü, 1959 Hanekin doğumlu, demirci.
47. Riyaz Abbas, 1972 Hanekin doğumlu, memur.
48. Cemal Tefvik, 1960 Hanekin doğumlu, terzi.
49. İkbâl Fehmi, 1957 Hanekin doğumlu, ev hanımı.
50. Kafiye Şahin, 1961 Kızlarbat doğumlu, öğretmen.